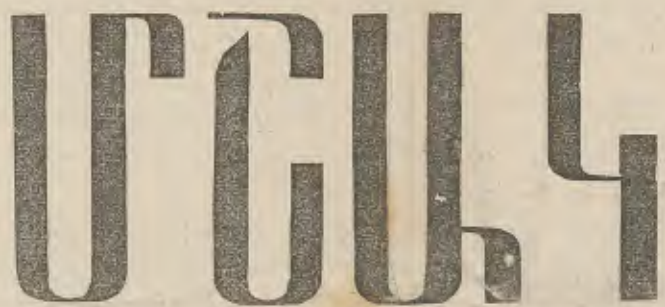

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարեկանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարադաշտացիք գիտում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мая».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լիգով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ախալցխայից: Նամակ Թէլաւից: Նամակ Խմբագրին: Ներքին լուրեր—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ: ՆԵՐ:—ԲՈՎԱՆԱԳՆԱԿՆ: Նկարչներ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՅԱՎԱԳՆԱԿ

Ապրիլի 23-ին
Այսօր «Ճառատուն» է: Թէպէտ միջնորդը պատած է տխուր ամպերով, անձրևի կաթիլները խշխշալով թափվում են երկրի վրա և երբեմն ընդհատվում, այնուամենայնիւ քաղաքի ջրմուռնում հայ արհեստագործները և ստորին դասակարգը, «արք» և կանաչը, ծերը և տղայը և ամենահարկ չափի ու հասակի մարդիկ խումբ խումբ, ուտելուց պաշարելով շաքարած, շտապում են երևակայածին ուխտատեղիները իրանց բարեպաշտական աղօթքները մատուցանելու ու Գեորգի մեծ զօրավարին: Թէպէտ Հայաստանացի ա. եկեղեցին չէ յիշատակում այսօր ու Գեորգի տօնը, սակայն նրա հարազատ որդիքը ապրիլի 23-ին, ու Գեորգի և «Դաւաթնի» յիշատակը անխախտ պահած են և գիտի պահեն մինչև անհատ: Երկրագործը վայր է ձգում ձեռքից մածը, արօրը և գութանը, արհեստագործը իր մուրճը և տապալը, մկրատ և ասեղ, դուր և դրոնը, իսկ տնտես տանտիկները թոնիր ու օջախ, կար, կտուր, կերակուր և ամեն մի թեթև ձեռագործ գործում է «միայն» այսօրվայ տօնին: Եւ յայտնի էր, թորաշատաները, որոնք համարձակվում են Հայսօր: գործ անել, նրանց համար գուշակել է արդէն մի «պատուհաս» որ գալու է ու Գեորգի վրէժխնդրութեամբ: Դուր, անդամազուրկ լինել, կամ բնութեան մի այլ դժբաղդ պատահարները ու Գեորգի վրէժխնդրութեան արգասիքն են: Զգոյշ կացէ՛ք յիշկիներ, որ ձեր պտուղը չայլանալով: Ուխտատեղիները, որք զլխաւորապէս լինում են աւերակներ, կամ ուղղափառ և կաթողիկոսական հին եկեղեցիներ կենդանութիւն են առնում օտարամուկ հայերի բազմութիւնով (ուղղափառները և կաթողիկոսները այսօր կիւրակէ զին պահում, թէպէտ նրանց

ԲԱՆԱԳՆԱԿ

ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ

Թարգմանութիւն Գարշինից

I.

Գ և Դ օ Վ

Այսօր ինձ այնպէս եմ զգում իբրև լիճ ուտելիք ընկած լինել մէկ անգլին ծանրութիւն: Ի՞նչ անպատեհ ռաբիտութիւն ինձ համար: Գէ, այսուհետեւ այլ ես ինձ հարկաւոր չէմ ինձինքս: Կան ուսանչաններ, ինձինքսական գործիքներ և հաշիւներ:
Բայց միթէ ամօթ չէ ինձ համար ուրախանալ մօրաբերօյն մահուան վրա, որովհետեւ նա ինձ ժառանգութիւն է թողել, որը ինձ միջոց կը տայ թողնելու ծառայութիւնս, թէև այն ես պէտք է ասած, որ նա ինքը մեռնելու ժամին ինչպէս ինձ որ ես բոլորովին անձնատուր լինեմ իմ սիրելի պարագայումս, և ասա ես ես, ի միջի այլոց, ուրախանում եմ, որ կարող եմ կատարել նրա ցանկութիւնը: Այդ դէպքը երէկ պատահեց... Ողբան դարձայաւ մեր վերադառնալը, երբ նրան յայտնեցին թէ թողնում եմ ծառայութիւնը, իսկ երբ բացատրեցին թէ ինչ նպատակով եմ այդ բանը ասում, զարմանքից նրա բերանը բաց մնաց:
—Գրա պատճառն այն է, որ դուք ձեր մէջ դէ-

կեղեցիքը տօնում են ու Գեորգի յիշատակը): Դաւաթնուր ուտել, խմել, խոնակ և մոմ վառել, ամենամալայր և զանազան տալ, երբեմն էլ անձրևի և խնամ օդի տակ ամբողջ օրը անցկացնել, կորցնել իզուր խեղճով արհեստագործ կամ մշակի օրավարձը, ոչինչ են անհետաձուգել հայի համար, երբ մտնումը նախապաշարութեամբ պահանջ է դրել և խոր արմատացրել իր հոգւոյ և մարմնոյ մէջ: Եթէ մենք յարգելնք մեր կրօնական ամեն մի յիշատակները—նորնչափ ջերմեռանդ լինելնք մեր հայ եկեղեցական ամեն տօներուն, այն ժամանակ մասամբ արդարացրած կը լինէնք մեր արարող այս օրվայ վերաբերութեամբ ջերմ կրօնասէր անունը կրելով: Իսկ այժմ մի սրբի յատկացնել այնքան յարգանք, երկիւղածութիւն, որպիսի չենք նուիրվում մի ուրիշին, նոյն իսկ տէրունական տօններին, դա—այդպիսի վարմունքը մինչև անգամ վերադարձնել է կրօնին և նոյն իսկ այն սրբին, որի պատիւը չափազանցեցրած և արժանատուութիւնը վերադրեցրած ենք լինում: Ի՞նչու համար մեր ու հայրերը, քահանայք և վարդապետք և յարգելի ուսուցիչները չեն զգուշացնում հասարակ դասակարգին այդ երկխոսական անմիտ երկիւղները ցրելու: Սուրբը երբեք չէ «ճառում» մարդուն, այլ նա բարեխոսում և միջնորդ լինում մարդկանց համար Ամենաբարձրելոյն մօտ: Իսկ «ճառատուն» բառը, որ մեր Կարնոյ գաղթական հայրերը և հուրեր կտակել են իրանց յաջորդներին ոչ թէ «ճառելու տօն է», այլ ծուռ, այլնչն միայն տօն է: Որովհետեւ, ինչպէս վերին յիշեցին, ու Գեորգի յիշատակը տօնում է և մեր կաթողիկէ Հայաստանացի ա. եկեղեցին սեպտեմբեր ամսում:

Ա. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԹԵՂԱՒԻՅ

Ապրիլի 26-ին

Ամայս 25-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին մոտ գործեց քաղաքի Թիֆլիսի երկրաշարժը: Նահանգապետ պ. Գրոման և իշառ տեղիս գաւառագործիւն արգասիքն են: Զգոյշ կացէ՛ք յիշկիներ, որ ձեր պտուղը չայլանալով: Ուխտատեղիները, որք զլխաւորապէս լինում են աւերակներ, կամ ուղղափառ և կաթողիկոսական հին եկեղեցիներ կենդանութիւն են առնում օտարամուկ հայերի բազմութիւնով (ուղղափառները և կաթողիկոսները այսօր կիւրակէ զին պահում, թէպէտ նրանց

պի արուեստը օէր էք զգում, հա... խնդիրը տեսցէք, ասաց նա:

Ես ոչինչ չաւելցրել իմ կողմից, նրանից հեռացայ, որովհետեւ դրանից աւելի ինձ ոչինչ հարկաւոր չէր: Ես այժմ ազատ եմ, այժմ նկարիչ եմ, զիտեք թէ դա ինձ համար ինչպիսի բազմապատկութիւն է:

Այդ ժամանակ սաստիկ ցանկութիւն զգացի զնալ մէկ տեղ, հեռանալ Պետերբուրգից և մարդկանցից, այդ պատճառով վերցրի մէկ փաթիլի նաւակ և ուղևորվեցի դէպի ծովափը: Ահ, ինչ երջանկութիւն, չուրը, երկինքը, ասա հեռուն արեգակի ճառագայթներով լուսաւորված քաղաքը, ծոցի ժայռաշարքը եզերվող, կապույտ անտառները, ասա տեսնելով ես կայմերը Կրօնատգի նաւակայանում կանգնած նաւերի, ասա մօտից ոչ հեռու թուշում են տալիս շողմանակ և սահում են առաքաղաքաւոր նաւեր և նաւակներ: Այժմ այդ բոլորը իմ է, այժմ այդ բոլորը իմ էլիսանութեան տակն է, այժմ ես կարող եմ այդ բոլորը յափշտակել իմ վրձնիովս, նկարել կտաւի վրա արուեստի դարմանով: Զարմարում եմ ամբողջ ամբողջ, միայն հարկաւորութեամբ և զնել ամբողջ առաջ, միայն հարկաւոր չէ ձուկը ջրումը զին անել, կարծես արդէն ես մէկ երեկելի նկարիչ եմ, որ այդպէս եմ դաւաճում:

Նաւակը արագ կտրում էր ջրի մակերևոյթը, բարձրահասակ, առողջակազմ, գեղեցիկ պատանի նաւակավարը թիավարում էր առանց հանդիսաւորութեան, նա անդադար իրանը ձկում էր առաջ

բակութեան պատուար անդամները ժողովելով գաւառական վարչութեան մէջ, որոշեցին ուժը յօդուածներով այն հարկաւորութիւնները, որ ունի քաղաքս: Ապա ընտրելով իրանց միջից պատգամաւորներ, նրանց ձեռքով իրանց կարգները խնդրազարի հետ միասին ներկայացրին նահանգապետ պ. Գրոմանին:

Սրանցից կարեւոր ենք համարում յիշել միայն մի քանիսը:

1. Տեղացիները խնդրում են բարեխոսել տէրութեան առաջ Թէլաւի համար քաղաքային ինքնավարութիւն ձեռք բերել:

Պ. Գրոման, որ բաւական ծանրահայեաց պաշտօնեայ է երևում, հէնց նոյն օրը պատասխանելով բոլոր հարցերին, ինքնավարութեան վերաբերութեամբ պատասխանեց մօտաւորապէս հետևեալը. «Ինչքա ուրախութեամբ կը միջնորդէի տէրութեան առաջ և յոյս ունեմ անպատճառ յաջողեցնել այդ, սակայն աչքի առաջ ունենալով, որ նախ Թէլաւում պատրաստի մարդիկ չը կան, որ կարողանան ընտրել քաղաքային վարչութեան ձայնաւորներ, երկրորդ Գօրու օրինակը աչքի առաջ ունենալով դուք ինքներդ կը փոշմանէք, Գօրին, որ առաջ դէպուտատներով էր կառավարվում ոչ մի կօպէկ պարսը չուներ, իսկ ներկայումս, ինքնավարութեան օրով, նրա վրա բարդվել է անազնի գումար պարսը: Այնպէս որ խորհուրդ եմ տալիս առաջվայ նման կառավարել քաղաքը դէպուտատներով, չը նայելով որ դործի յաջողութեան համար կարող եմ երաշխաւորել:» Քաղաքացիները համազօգեցան և այդ հարցը թողեցին անհետանալ:

2. Խնդրում է, որ Գօմբորի վրայով փոստի խանեց, որ այդ գործը վերաբերում է ճանապարհային հաղորդակցութեան միջնորդին, որին և արդէն յանձնված է ի տնօրէնութիւն:

3. Քաղաքային ապաւիլի մնացած հարկերը (НЕДОИМКИ) բաշխվին և 4. արգելել մասնաւոր անձանց միջամտել քաղաքային հողերում:

Նահանգապետ պ. Գրոման սրանց եւ պատասխանեց. 3-րդ յօդուածին—սկսել եմ միջնորդութիւնը տէրութեան հետ Գօրուայ համար և եթէ առաջարկեց հետեւել օրը ժողովել մի տեղ, խորհրդածութեան առնելու այն կարգիցները, որ ունի քաղաքը և ապա ներկայացնել իրան:

Այսօր առաւօտեան ժամը 10-ին տեղիս հասարակ յարուստը օէր էք զգում, հա... խնդիրը տեսցէք, ասաց նա:

Ես ոչինչ չաւելցրել իմ կողմից, նրանից հեռացայ, որովհետեւ դրանից աւելի ինձ ոչինչ հարկաւոր չէր: Ես այժմ ազատ եմ, այժմ նկարիչ եմ, զիտեք թէ դա ինձ համար ինչպիսի բազմապատկութիւն է:

Այդ ժամանակ սաստիկ ցանկութիւն զգացի զնալ մէկ տեղ, հեռանալ Պետերբուրգից և մարդկանցից, այդ պատճառով վերցրի մէկ փաթիլի նաւակ և ուղևորվեցի դէպի ծովափը: Ահ, ինչ երջանկութիւն, չուրը, երկինքը, ասա հեռուն արեգակի ճառագայթներով լուսաւորված քաղաքը, ծոցի ժայռաշարքը եզերվող, կապույտ անտառները, ասա տեսնելով ես կայմերը Կրօնատգի նաւակայանում կանգնած նաւերի, ասա մօտից ոչ հեռու թուշում են տալիս շողմանակ և սահում են առաքաղաքաւոր նաւեր և նաւակներ: Այժմ այդ բոլորը իմ է, այժմ այդ բոլորը իմ էլիսանութեան տակն է, այժմ ես կարող եմ այդ բոլորը յափշտակել իմ վրձնիովս, նկարել կտաւի վրա արուեստի դարմանով: Զարմարում եմ ամբողջ ամբողջ, միայն հարկաւորութեամբ և զնել ամբողջ առաջ, միայն հարկաւոր չէ ձուկը ջրումը զին անել, կարծես արդէն ես մէկ երեկելի նկարիչ եմ, որ այդպէս եմ դաւաճում:

Նաւակը արագ կտրում էր ջրի մակերևոյթը, բարձրահասակ, առողջակազմ, գեղեցիկ պատանի նաւակավարը թիավարում էր առանց հանդիսաւորութեան, նա անդադար իրանը ձկում էր առաջ

և ուժով յետ ձգում և այդպէս ամեն մէկ շարժումով նաւակը ուժգին առաջ մղում: Արեգակը մայր էր մտնում. նրա վերջին ճառագայթները այնպէս գեղեցիկ էին խաղում պատանու երեսի և նրա կարմիր բաճկոնակի վրա, որ ես կամեցայ ուրուարդել նրան գոյնեղով. ինձ հետ ես միշտ կրում եմ փաթիլի արկղիկ կտաւի կտորներով, գոյնեղով և վրձնիներով:

—Մէկ բույս կանդառ թիավարելուց, նստիւր անշարժ, քեզ պէտք է նկարեմ, ասացի պատանուն: Նա թողեց թիւերը:

—Թիւերը առ ձեռքդ և նստիւր այնպէս իբրև թէ թիավարում ես:

դերին ձեռնամուկ եղողներին, մինչև դատարանում օրինական ճանապարհով վճռվելը:

Ամսիս 26-ին երեկոյեան պ. Նահանգապետը Գօմբորի վրայով ճանապարհ ընկաւ դէպի Թիֆլիս:

Պ. Գրոմանի դալը Թէլաւ քաղաքի համար ամենայն կողմից օգտաբեր եղաւ:

Անձրեաւեր եղանակներին հետեւեցին սարսափելի փոթորիկներ, անս երեք օր է հողմը չէ դադարում փչելուց. եթէ այսպէս շարունակվի Կաթիլի համարն միակ յոյս— խաղողին կարող է մեծ հարուած հասցնել:

Վրաստանի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ալեքսանդրօպօլ, ապրիլի 2-ին

Խնդրում եմ թող տաք ձեր պատական լրագրի միջոցաւ հրատարակելու հետեւեալ համառօտ հաշիւը:

Ալեքսանդրօպօլի հայ-կաթողիկ հասարակութիւնը անցեալ մարտ ամսի 11-ին ընդ նախագահութեամբ եկեղեցեաց կառավարիչ բարձրագատիւ հայր Աղէք. Վ. Արարատեանի ժողով կազմելով հաշուատեսութիւն պահանջեց եկեղեցեաց երեսփոխան պ. Մկրտիչ Սայանից, որից ստացաւ և յանձնեց նորոնոր երեսփոխ պ Մկրտիչ Սողոմեանին հետեւեալ եկեղեցական նիւթական միջոցներն.

10 պուշ 1 1/2 Ֆ. սպիտակ մոմ, արժողութեամբ 200 ռ. 75 կօպ. պատրաստի դրամ 290 ռ. 5 կ. Մուրհաններ 55 ռ., դումարն 545 ռ. 80 կ.:

Բացի այդ եկեղեցական գումարից, նորոնոր երեսփոխ յանձնվեցաւ 600 ռ., որը կտանէ Սօղոմեանը, ուրեմն ընդամենը գումարն է 1145 ռ. 80 կ.:

Սահմանեցաւ առանձին ժապաւինեալ մատենաներ ելից և մօրից, որը յանձնվեցաւ երեսփոխի հաշուապահ պ. Բէպուրեանին: Հասարակութիւնը իրաւունք տվեց երեցփոխին ծախելու իրաւունք ունենալ ոչ աւելի քան 5 ռ. իսկ այդ գումարից աւելին պէտք է լինի իրաւունք ժողովրդեան և տեղական քահանայի դիտութեամբ, և պէտք է ստացողը ստորագրութիւնը լինի ծախի մատենանում: Երեսփոխ պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը պէտք է լինի երեք տարի, բայց ամեն

Նա ծիծաղեց:
—Ինչու ես ծիծաղումս:
Պատանին ամօթխածութեամբ ժպտալով պատասխանեց:

—Շատ դարմանալի է, պարոն:
—Ի՞նչ բան է դարմանալի:
—Ես, ինչ բան, կարծես մէկ հաղապարհ իր եմ, որ ինձ նկարում էք ինչպէս մէկ նկար:
—Հէնց քեզանից ես նկար դուրս կը դայ, սիրելիս:

—Գուր ինչ պէտք է անէք նրան:
—Սովորելու համար է. ասա քեզ նկարում եմ, կը նկարեմ և ուրիշ մանր նկարներ և յետոյ կը նկարեմ մեծերը:

—Մեծերը:
—Մինչև անգամ երեք սաճին երկայնութեամբ: Նա լռեց և քիչ յետոյ լուրջ կերպով հարցրեց.
—Ուրեմն և պատկերներ կարող էք (սրբոց) նկարել:

—Եւ պատկերներ կարող եմ նկարել, միայն ես տեսարաններ եմ նկարում:
—Այդպէս.—նա մէկ քիչ մտածեց և յետոյ նորից հարցրեց:
—Ի՞նչ բանի համար ես դրանք:

—Ի՞նչ բան:
—Այդ նկարները:
Ի հարկէ ես չը սկսեցի նրան լեկցիա կարդալ բացատրելու արուեստի նշանակութիւնը, միայն ասացի, որ այդ նկարներին լաւ փող են վճարում, օրինակ մէկի համար հազար, երկու հազար

վեց ամիս պարտաւոր է երեսօրեւ հաշիւ ներկայացնել հասարակութեանը և հաշիւը կանոնաւոր կերպով անցկացնել օրագրութեան մէջ և ներկայացնել հոգ. կառավարութեանը: Հասարակութիւնը ունի իրաւունք երբ որ կամեցաւ հեռացնել երեսօրիսին իր պաշտօնից և ընտրել նորը, եթէ հին երեսօրիսին իր ընտրութեան ժամանակամիջոցը լրացած էլ չը լինի: Նոյնպէս երեսօրիսին իրաւունք ունի հրաժարական տալ երբ որ կամենայ:

Հաշուապահ Պետրոս Բէպուրեանց

ՆԵՐՓԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

Այսօր, 8-ին մայիսի, ստացանք Էջմիածնից հետեւեալ հեռագիրը: «Այսօր 9 ժամին Տաճարում կայացաւ ժողով չորս կաթողիկոսական կանգի-դատ ընտրելու համար: Ժողովին առաջ սինոդը գրեց ձայնի իրաւունքը Պարսկաստանի պատգամաւորին՝ Առաքելեանցին և յայտնեց, որ ընտրութիւնը պէտք է կատարվի միայն Ռուսաստանի պատգամաւորների մասնակցութեամբ: Առաքելեանց ըողջը, որ Պարսկաստանի հայերը զրկվում են ընտրութեան մէջ մասնակցելուց: Ժամը 11-ին յայտնված են կանգիդատներ. Ներսէս, Խրիմեան, Մէլքիսեդէկ և Նայիր:

Թիֆլիսում կազմվել է մի խումբ անձինքների, որոնց թւում կան ամենանշանաւոր թէ կապիտալիստներ, թէ միջին դասակարգի վաճառականներ, թէ ինտելիգենցիային պատկանող անձինք, որոնք դիտարկութիւն ունեն կազմել մի բաժանորդական ընկերութիւն (товарищество на паях) Արծրու-նի եղբայրների կաքը, Գլորցօվայա փողոցում, ձեռք բերելու համար: Կաքը, կէս այգիով և գաղի գործարարով, դիտարկութիւն կալ տանել 600 հազար ռուբլով և ամբողջ բաժանորդական ընկերութիւնը բաժանվելու է 300 բաժինների, կամ ակցիաների վրա, որոնցից իւրաքանչիւրի արժողութիւնը լինելու է 2000 ռուբլ. մաս մաս վճարելու: Պարզ է, որ ընկերութեան իւրաքանչիւր անդամը կարող է մի քանի բաժիններ վեր առնել: Բաժանորդական գումարի մի մասը փոքր առ փոքր գործ է դրվի կաքի վրա եղած պարտքը հանգցնելու, միւս մասը տէրերը ստանալու են այսպիսով ընկերութեան անդամ: Յայտնի է որ շինութիւնը ունի իր մէջ և թատրոն: Արդէն եղել են մի քանի ժողովներ այդ հարցի առիթով և նշանաւոր բաւական շատ անձինք, որոնք ցանկանում են մասնակցել ընկերութեանը, գրվել են արդէն թերթի վրա:

Ստացանք Բաֆֆինի հասցնելու համար մի ծը-րար 6 ռուբլով Նալայից, մի ծրար Տաղաւորից 11 ռուբլով և մի ծրար Կարասու-Բաղարից 8 ռուբլով:

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Արձ-Արձ»

և աւելի բարձր. նաւակալարը բոլորովին բաւա-կան մնաց այդ իմ պատասխանով և դադարեց բոլորովին հարցումներ տալուց ու լռեց: Եթեզը շատ գեղեցիկ դուրս եկաւ (արեգակի վերջին ճա-ռագայթներով լուսաւորված շիւայի (жумагы) փայլը շատ հիանալի է): Տուն վերադարձայ ըս-տորովին ուրախ և երջանիկ:

II.

Բ Ի Ե Կ Ե Ի Ի Ի

Իմ առջև կանգնած է լարված գրութեան մէջ ծերունի Սարաւը, կենդանի նկար, որին Ն. պրո-ֆէսորը պատուիրել է ձեռքը դնել գլխի վրա, ո-րովհետեւ այդ շնորհակալական դրոշմ է: Իմ շուրջս խումբ ընկերների ինչպէս ես, նոյնպէս և նրանք, նստած են իրանց նկարակալների (мольберты) առաջ ձեռքերնին բռնած ներկերի պնակները: Բոլորից առաջ նստած է Գեղօվը. թէ՛ նա տե-սարան նկարող է, բայց մեծ եռանդով նկարում է Տարաւին. դասարանը լցված է գոյներով, իւրի և տերպենտինի հոտով և տիրում է մեռելային լուո-թիւն: Իւրաքանչիւր կէս ժամից յետոյ Տարաւին հանգիստ է արելու, նա նստում է փայտէ արկղի եզրի վրա, որը ծառայում է նրան պատուան-գանի տեղ, և կենդանի սլափերից փոխվում է մերկ ծերունու, նա ոտները բարձրացած է ա-նում, ձեռքերը չիւում, որոնք թմրած են անշարժ երկար կանգնելուց: Ուսանողները խոնվում են նկարակալների շուրջը, նայում են միմեանց աչ-

վոքով մէկ արարուածով, հեղինակութիւն Վ. Մարգարիտի, երկրորդ տպագրութիւն: Տպված է Թիֆլիսում, Մ. Վարդանեանի տպարանում, ներկայ թիւին:

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Վանի արձա-նագրութիւններ» գիրքը, որ ծաղկաբաղ է արել Պրոֆէսոր Գ. Պատկանեանի ուսուցչին երկասի-րութիւնից Գասպար Եսայանցին: Հրատարակված է Զ. Գրիգորեանցի կողմից: Տպված է Մ. Վարդանեանի տպարանում:

«КАВКАЗ» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Մեր ստացած լրացուցիչ տեղեկութիւնների համեմատ, Էջմիածնում արդէն ժողովված են ուսուցչ, պարսից և հնդկաց հայերի բոլոր հոգևոր և աշխարհական պատգամաւորները: Այդպիսով կա-թողիկոսի այժմեան ընտրութեանը կը մասնակ-ցեն միայն 33 անձինք: Գրանցից 8 հոգի սինոդի անդամներ են և 7 խաղօրներ Էջմիածնի միաբա-նութիւնից: Այս մասնակցութեամբ են ընտրութեանը յերեմի, Թիֆլիսի, Գարաբաղի, Դաւիթբէկ, Ատո-րախանի, Բնաբաղի, Կարս—Բաթումեան և Պարսից—Թաւրիզի և Սպանիի (նոյն է Հնդկաց) թեմական առաջնորդները: Վերջապէս մասնակցում են 9 աշխարհական պատգամաւորներ վերոյիշեալ թեմերից: Երեկ, մայիսի 7-ին, հանդիսաւոր պա-տարադից յետոյ, հանդիսեցեալ Գեղարդ IV կաթողի-կոսի հոգեւորականները կատարեցաւ: Այս ամբողջ հոգեւորականութիւնը մտքովն էր կատարեց Թագա-ւոր Կայսրի և ամբողջ Օղոստախոս. Ընտանիքի երկարակեցութեան համար: Վերջապէս աշխարհա-կան պատգամաւորները հանդիսաւոր կերպով եր-դում տուեցին: Այսօր կը կատարվի պատրիար-քական դասի վրա չորս կանոնիդատների պաշտո-նական ընտրութիւնը, մի և նոյն ժամանակ ձայ-ների հաշուում կընդունվեն և դրաւոր կերպով յայտնված կարծիքները: Այդ դէպքում դրաւոր ձայներ ունեն միայն թիւրքաց հայերը: Վաղը կը կատարվի երկու ամենապատմաւոր կանգիդատ-ների վերջնական ընտրութիւնը միայն անձամբ ներկայ եղող ընտրողների ձայների թւով: Ձայնե-րը տրվում են յայտնի կերպով իսկոյն արձանա-գրվում են և ստորագրվում են ընտրողներից:»

ԹԵԼԱԿՈՅ մեզ գրում են հետեւեալը. «Ներկա-յում Թէլաւը ենթարկված է մի քանի վտանգ-ների, որոնք մեծ վնաս են հասցնում ընկերներին և նրանց ստանալի մէջ են գցում: Քաղաքին մէջ երևացել են բազմաթիւ կատաղի շներ. ան-ցեալները դոցանից մէկը պատառոտել էր մի նո-րահարս կնոջ, մի ուրիշ շուն էլ—մի գիւղացի կը-նոջ: Ուշադրութեան արժանի է նոյնպէս մի դէպք, այդ կատաղի շները մէկը ամբողջ քաղաքի մէջ տարաւոր էր գցել. ամեն կողմից տղամարդիկ, մա-նաւանդ կանայքը ներս թափվեցան իրանց տնե-րը դռները ամուր փակելով: Իսկ մի քանի քաջա-սիրտ երիտասարդներ դազանակներով և հրացան-

խառութիւնները. իմ նկարակալի դիմացը միշտ մեծ խումբ է լինում. ես շատ ընդունակ ուսա-նող եմ Գեղարուեստական ձեռնարանում, ինձ վրա մեծ յոյսեր են տաւում, որ ես կը լինեմ «մեր կորիֆէյներից մէկը», ինչպէս յաջող կերպով ար-տայայտում է այդ միտքը նկարչական արուեստի կրթիկ պարոն Վ. Ս. որը վաղուց արդէն ասած է թէ՛ «Բիւրաքիւնից բան դուրս կը գայ», ահա թէ ինչու բոլորը ես հետաքրքրութեամբ նայում են իմ աշխատութիւնը:

Հինգ ռուբլից յետոյ նորից բոլորը նստում են իրանց տեղերը, Տարաւը բարձրանում է պատուան-գանի վրա, ձեռքը դնում է գլխին և մենք ծե-փում ենք ու ծիւղում...: Եւ այդպէս շարունակ իւրաքանչիւր օր: Երբ չէ որ ձանձրալի է. այդ, ես ինքս համոզ-ված եմ, որ այդ շատ տաղանդի է: Ինչպէս բայց դոյրչախառը խողովակով լոկոմոտիվին երկու բան է վիճակված՝ կամ գլորվել երկաթուղու գծե-րի վրա այնքան ժամանակ մինչև կը սպառվի շողին, կամ դուրս ցատկել գծիցից ու ներդաշ-նակ կազմված երկաթէ և պղնձէ հրէշից փոխվել բեկորների կոյտի, մի և նոյնը ես ինձ է որոշ-ված...: Ես կանգնած եմ այդ գծերի վրա, նրանք ամուր գրկում են իմ անիւները, եթէ դուրս կը դամ նոցանից, ինչ կը պատահի ինձ հետ, ես պարտական եմ ինչ և լինի գլորվել մինչև կայա-րանը, չը նայելով որ այդ կայարանը ներկայա-նում է ինձ մէկ սև փոսի նման, որի մէջ ոչինչ

չէ կարելի որոշել: Ոմանք ասում են թէ այդ փոսն է նոյն իսկ նկարչական գործունէութիւնը, թէ այդ նկարչական է եւ դրա դէմ ոչինչ չունեմ ասելու, բայց թէ դա ինչպիսի նկարչական գոր-ծունէութիւն է...:

Երբ գիտեմ եմ նկարահանել և նայում եմ նկարները վրա, ինչ եմ տեսնում նրանց վրա—կտաւ, որի վրա դասաւորված են գոյներ, որ ա-ռաջացնում են տպաւորութիւններ, նման զանա-զան առարկաների տպաւորութիւններին: Մար-դիկ անցնում են այդ նկարները առջևով և զար-մանում են թէ ինչպէս գոյները այդպիսի հիւսնա-լի ճարտարութեամբ են դասաւորված և ուրիշ ոչինչ: Այդ առարկայի մասին գրված են բազմաթիւ գրքեր, ամբողջ գրքերի կոյտեր. բայց սկսած Տե-ներից, Կարիերներից և այն բոլորից, որոնք գրած են արուեստի վրա, մինչև Պրուդոնը ոչինչ չեն բացատրում. նրանք բոլորը խոսում են թէ ինչ նշանակութիւն ունի արուեստը, իսկ իմ դիմումը նրանց կարգաւոր ժամանակ ծագում է այս միտքը—ասենք թէ արուեստը ունի այդ նշանակութիւնը. ես չեմ տեսնում, որ լաւ նկարը լաւ ազդեցութիւն արած լինի մարդու վրա, ուրեմն ինչու հաւա-տամ, որ արուեստը ունի այդ նշանակութիւնը: Ինչու պէտք է հաւատամ... հաւատալ հարկա-ւոր է ինձ, անհրաժեշտ հարկաւոր է ինձ, բայց թէ ինչպէս հաւատամ, ինչպէս համոզվեմ, որ իմ ամբողջ կենդանու ծառայած չեմ լինի միմի-այն ամբարիսի անմիտ հետաքրքրութեան (և դեռ

«Արձագանք» չաբաթաթիւթիւ Էջմիածնից մա-յիսի 5-ին հետեւեալ հեռագիրն է ստացել. «Այսօր Մակար արքեպիսկոպոսի նախագահութեամբ բոլոր հոգեւորական և աշխարհական պատգամաւորները նախապատրաստական նիստ կազմեցին՝ կանխա-պէս ընդհատարկութեան ենթարկելու մի քանի խըն-դիւններ, որոնք կարող էին վիճաբանութեան տեղի տալ Մայր Տաճարի մէջ կայանալի ժողովուն: Նախապատրաստական ժողովը որոշեց քուէարկու-թեան ենթարկել նաեւ Պոսի Ազգային ժողովից ընտրված երեք կաթողիկոսացուներին և վճռեց չընդունել Ներսէս պատրիարքի հրաժարականը: Իսկոյն տեղի ժամանեց պրոֆէսոր Ներսէսեանը:»

Շամախուց մեզ գրում են. «Նշանակել մեղա-մեծ առատութիւն է խոստանում. գիւղացիք ու-րախ են և շատ լաւ արտեր ունեն: Անասական պիտոյքների գինը միջակ է. մսի ֆունտը արժէ 7 կամ 8 կոպէկ, հացի ֆունտը—4 կ., խլի ֆունտը—20—28 կոպէկ: Այժմ մեր գաւառը բաւական խաղաղ է և աւազակային խմբեր չեն երևում. գիւղացիք ազատ շունչ առան և քաղաք-են երթնելու, այն ինչ առաջ խեղճ գիւղացին, աւազակների յարձակումներէն երկիւղ կրելով, գիւղից հանդն անգամ չէր դուրս գալիս:»

«Новое Обозрение» լրագրի մէջ կարդում ենք, «Ուրբաթ, մայիսի 4-ին, երեկոյեան 5 ժամին,

չէ կարելի որոշել: Ոմանք ասում են թէ այդ փոսն է նոյն իսկ նկարչական գործունէութիւնը, թէ այդ նկարչական է եւ դրա դէմ ոչինչ չունեմ ասելու, բայց թէ դա ինչպիսի նկարչական գոր-ծունէութիւն է...:

կանանց Բարեգործական ընկ. ուսումնարանի ուսուց-չուհին Հաւաքարում, Ալէքսանդրա Խանուշեա Մակարիձէ, իր բնակարանում փորձեց ատրճա-նակով անձնապահութիւն գործել և մահացու կերպով վիրաւորեց իրան: Զարմանալին այն է, որ ատրճանակի ձայնը տան մէջ ոչ ոք չը լսեց և դժբաղդ աղջիկը ամբողջ օր ու գիշեր ընկած էր միայնակ բնակարանում և արինաբաւ էր լինում: Այդ դէպքը յայտնի եղաւ միայն հետեւեալ օրը երեկոյեան, երբ Մակարիձէի մօտ եկաւ նրա ըն-կերուհիներից մէկը: Թշուառ աղջիկը այժմ պառ-կած է քաղաքային հիւանդանոցում. աղ ըրանից մի փոքր ներքեւ գտնվող վերքը բժշկիկները վտան-գաւոր են համարում: Մակարիձէն 23 տարեկան ջահիլ աղջիկ է և որբ: Նա վերջին հինգ տարին ուսուցչուհու պաշտօն էր կատարում և նիւթական չափազանց նեղ գրութեան մէջ էր գտնվում: Նրա խօսքերով և նրա ընկերուհիների խօսքերով, այժմ, ամուսն կանգնելուց յետոյ, նրան կատարե-լայկէս սովամահ էր սպասում. Թիֆլիսի բարեգոր-ծական ընկերութեան ուսումնարանը, ուր նա դաս էր տալիս, արձակուրդի ժամանակ ուղևորվել էր տալիս ուսուցչուհիներին, ուրիշ դասեր նա էր կարողանում գտնել, իսկ օժանդակութիւն նա ոչ ոքից էր ընդունում: Նա յաճախ ասում էր, երբ նրան նիւթական օգնութիւն էին առաջարկում. «ես աշխատել կարող եմ, ես աշխատանք եմ ու-րանում»: Այդ տխուր անցքից մի քանի ժամ ա-ռաջ նրան հաղորդեցին, որ այն տեղը, որ նա յոյս ունէր ստանալ քաղաքային ուսումնարանիս-րից մէկի մէջ, արված է ուրիշին: Նրա ընկերու-հիները ասում են, որ նա օրինակելի ուսուցչուհի է:»

«Новости» լրագրի մէջ կարդում ենք: Մենք լսեցինք, որ տաղանդաւոր դերասան պ. Ա. Գա-մեանը, որի հրաժարական ներկայացումն նշա-նակութիւն էր մեզ, այրվել 30-ին, Կոնստանդնու-լիում, ներկայացումից յետոյ անպաղաճ հեռա-նում է Պետերբուրգից վէլիկոյուսկի նահանգներից մէկի մէջ բնակութիւն հաստատելու գիտաւորու-թեամբ, ուր կը նուրի իրան բացառապէս ուս-սաց լեզուի դորձնական ուսումնասիրութեամբ: Այս, եթէ յաջողութիւն կունենայ, պ. Ալեքանե-նը դիտարկութիւն ունի Պետերբուրգ վերադառ-աւ և բարձր ուսուցչ բեր պրա:»

«КАВКАЗ» լրագրում կարդում ենք. «Էջմիած-նից ստացված են հետեւեալ տեղեկութիւնները: Այս մայիսի 5-ին, առաւօտեան 10 ժամին, վեհա-բանում կատարվեցաւ ընտրողական ժողովի նա-խապատրաստական խորհրդակցութիւն սինոդի նախագահ Մակար արքեպիսկոպոսի նախագահու-թեամբ: Դանձրացնելով ժողովին կառավարութեան և սինոդի ամենազրկաւոր կարգադրութիւնների հետ, որոնք վերաբերում են կաթողիկոսա-կան ընտրութիւններին, նորին սրբազնութիւ-նը մի սրտաշարժ ճառով ապացուցանում էր թէ անհրաժեշտ է թիւրքաւորակ հայերի բարոյա-

լաւ է եթէ միմիայն հետաքրքրութեան ծառայած լինես և ոչ մէկ այլ բանի, օրինակ վատ լինա-տիւնների գրգռելուն) և անախտութեան մի, որ և իցն որովայնը հաստացրած մինչև ոտները հարուստի, որը զանազալ քայլերով մօտենալով իմ հոգեկան տանջանքներով ստեղծած սրելիկ նկարին, նկարված ոչ թէ վրձնիւմ և գոյնըրով, այլ շղերով և արիւնով, պէտք է ջրի սակից միմիայն «հըմ, ոչինչ, վատ չէ» և ձեռքը կոխե-լով ուսած գրպանը՝ ձգել ինձ մէկ քանի հարկը բոլորի և տանի նրան ինձանից, կը տանի նրա հետ և միասին իմ հոգեկան յուզմունքները, իմ անցուցն գիւղերները, իմ վշտերը և ուրախութիւն-ները, իմ հրապոյրները և պատրանքները: Ահա նորից շրջում եմ ամբարի մէջ միայնակ, մեքենա-բար նկարում եմ կենդանի պատկերն երեկոյեան, նոյնպէս մեքենաբար նկարում եմ նրան առաւ-տեան, շարժելով զբանով պրոֆէսորներին և ըն-կերներին զարմանք արագ առաջադիմութեամբ: Ինչու համար եմ այդ բանը անում, ուր եմ գը-նում:

Ահա չորս ամիս է որ վաճառեցի իմ վերջին նկարը, բայց իմ մէջ դեռ չէ յղաճած որ և իցն միտք նորի համար: Ահա, ինչ կը կը լինի եթէ մէկ նիւթ ծագէր գլխի մէջ նոր նկարի համար, մի քանի ժամանակ գոնէ կը մոռանայի ինձ, կը սուզվէի և կը փակվէի նկարի մէջ, ինչպէս վաղեմում և միայն կը մտածէի նրա վրա: Հաւ-ցումները դէպի ուր, ինչու, անյայտանում են

կան կապը պահպանելու համար հարկ է դնել, որի համար խորհուրդ էր տալիս կաթողիկոս ընտրել թիւրքաց հայերի առաջարկած կանգնողներին: Կաթողիկոսական կանգնողներին մասին վիճաբանութիւններն առաջ, կաթողիկոսական ընտրութիւններն ներկայ լինելու համար կառավարութեան կողմէն նշանակված ներկայացուցիչ ատասուկի սովետին Մէլք-Մեհարբաբ մի ճառ արտասանեց հայերէն լեզուով: Այդ ճառից յետոյ, ամենապատիւ Մարտիկ սրբազանը, հոգեւոր և աշխարհական պատգամաւորները խորին երախտագիտութեան յայտնեցին կառավարութեանը ալ. Մէլք-Մեհարբաբ յայտնեց յարգանքով զգացմունքներ համար դէպի իւրաքանչիւր հայի համար այնքան թանկագին ու Գրիգոր Լուսաւորչի Գահը:—Այս կարգացմանց ալ. Պօլսի պատրիարք Ներսէսի նախաձեռնութեամբ, որի մէջ նա թախանձանքով հրաժարուեալ է ծայրաւայրն պատրիարք-կաթողիկոսական պաշտօնի համար քուէարկվելուց: Ժողովը վճռեց չընդունել այդ հրաժարականը և քուէարկել: Քննադատելով, ապա, կաթողիկոսական ընտրութիւններն թիւրքաց հայերի մասնակցութեան խնդիրը, Աստուածային թեմի կառավարիչ Ստեփան եպիսկոպոս Պարզեանցը յայտնեց, որ Հայոց եկեղեցու կառավարութեան վերաբերեալ այժմ գործադրող կանոնադրութիւնը այդ եկեղեցու աւանդութիւններին ճիշդ արտայայտութիւնն է, որոնք սրբազործված են բարեխնամ կառավարութեան օրէնքով: Վեր թիւրքաբնակ կողմից իրենցը—անուան էր սրբազան Ստեփանը—չը ցանկացան ներթափանցել կանոնադրութեանը, այսինքն եկեղեցու աւանդութիւններին, և անձամբ երկրպագել ու Գահին, որպէս այդ անուան էին մեր նախնիքը մինչև անգամ այն ժամանակ, երբ պայմանները այդ բանի համար շատ անպատշաճ էին: Սրանց յետոյ ընտրական շրջանը կատարեալ կարգով սկսվեցաւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՍՏԱԿ ԹԻՒՐԻՒՄՅԻՑ

Վան, 10/22 ապրիլ 1884

Մի քանի օր յառաջ Կ. Պօլսի պատեղ քաջառն ընտրութիւն հեռագիրներ մեծ ոգևորութիւն և ուրախութիւն պատճառեցին Վանի մէջ: Այդ հեռագիրներն ինդակցութիւն կը յայտնէին թէ Ներսէս պատրիարք և թիւրքահայ Հայրիկ կաթողիկոսական երկու ընտրելիներն եղած են, Ազգային ժողովը մեծամասնութեան քուէով: Ժողովուրդը միջինգներ կազմելով կը խորհրդակցէր շնորհակալութիւն յայտնել Կ. Պօլսի Ազգային ժողովին որ մի քանի ընտրողներին ջանքերին *) հակա-

*) Տիգրիսի «Նոր-Գարն» ալ. գուցէ անդիտակցաբար, այդ ինտրիկաների գործը եղած, կը չըբաւարարէ Վանին թիւրքաբնակ պատանի թիւրքապետութիւնները որոնք լի են թիւրքահայ Հայրիկի դէմ գրադարութիւններով արդիւնք չհասնող պայ-

նկարելու ժամանակ, այդ ժամանակ գլխի մէջ նստած է լինում միայն մէկ միտք, մէկ նպատակ և դրա իրագործելը պատճառում է ինձ բաւականութիւն: Նկարը ինձ համար մէկ աշխարհ է, որի մէջ ես ապրում եմ և որի առաջ պատասխանատու եմ. այդտեղ անյայտանում է աշխարհային բարոյականութիւնը. դու քո նոր տախտակում ստեղծում և կենսեցում սեպակն ըստ քեզ քեզ համար նոր բարոյականութիւն և նրանում զգում ես քո արդարացի լինելը կամ քո ոչնչութիւնը և ստուգութիւնը:

Բայց միշտ նկարել չէ կարելի. երեկոյան երբ աղջամուգլը ընդհատում է քո աշխատութիւնը՝ դառնում ես նորից դէպի կենսքը, նորից լսում ես անվերջանալի հարցումը «Ինչու», որը հանգիստ չէ տալիս քնել, տագնապում ես անկողնում, ինչպէս կրակով, գլխերովայ խաւարի մէջ նայում ես բացած աչքերով իրեն թէ այնտեղ գրված է հարցմանը պատասխանը, և առաւօտեան դէմ ներհում ես մեռելային քնով, որպէս զի արթնանալով նորից խորատուգլխե երազի այլ աշխարհի մէջ, որտեղ միայն ապրում են քեզանից եղած տեսիլները, որոնք դասաւորվելով միմեանց հետ, պարզաբանվում են քո առաջ կտալի վրա:

—Ինչու չես նկարում, բարձրագոյն հարցնեց ինձ դառնալով:

Այնպէս մտածումները պաշարել էին ինձ, որ լսելով այդ հարցումը յանկարծ վերթուայ, ձեռքիցս նկարական պնակը ցած ընկաւ, սիրտուկիս քը-

ռակ, կաթողիկոսական կանգնող ընտրած է թիւրքահայերն որը Ս. Լուսաւորչի Գահին վրայ բարձրացած տեսնելու ցանկութիւնը խիստ մեծ է այստեղ: Արդէն մի քանի օր յառաջ, Ներսէսի թիւրքահայ հրատարակած «Կաթողիկոսութիւն և թիւրքահայ» վերնագրով տետրակը որմէ մի քանի օրինակ Կ. Պօլսի փոստով դրած էին Վան, ձեռքէ ձեռք կը լսէին այստեղ կարգաւոր համար, այդ աստիճան մեծ հետաքրքրութիւն կազմէր կաթողիկոսական խնդրի մասին և առաջիկ ցանկութիւն տեսնելու համար էլ միմեանքի արդար թիւրքահայերն այն ազատամիտ և ժողովրդական մի մարդ: Վաստակաւորների Հայոց նախագահ յին երեսփոխանական ժողովը տեսնելով այս ընդհանուր ոգևորութիւնը, փութաց Կ. Պօլսի Ազգ. ժողովին հեռագրով յայտնել այստեղի ժողովրդին մեծ ուրախութիւնը թիւրքահայերն կաթողիկոսական կանգնող ընտրութեան համար: Այս ուրախութեան մասնակից եղած են նաև տեղւոյ քուէներն և թիւրքերն իսկ որոց գլխաւորներն շատեր կը փութան թիւրքահայ Հայրիկի մօտ, շնորհաւորել իր կաթողիկոսական կանգնողութիւնը երաբեմադրելով որ իրեն տեսնեն էլ միմեանքի Գահին վրայ: Եղիշի ներքի ցեղապետը որ իր լեռներէն իջած եկած էր Վան Հայրիկի մօտ շնորհաւորելու համար, վերադարձին առաջած էր հայ երեւելիներն որ եթէ էլ միմեանքի մէջ ալ քուէարկութիւնը կատարուէ յետոյ յաջողի Հայրիկին կաթողիկոս լինել, իսկ ինչ իմաց տան իրեն որպէս զի ինք ալ գալ հասնելու թիւրքահայերով և Հայրիկի առջին ինկալ, իր քուէարկելի կողմէն մեծամեծ պատիւներ տրուելով տանի հասցունէ մինչև խղիւղ (Թէ և կը կարծես որ եթէ Հայրիկ կաթողիկոս ընտրուի, պէտք է որ նախ Կ. Պօլսի երթայ և ապա այնտեղէն էլ միմեանքի և ոչ թէ Վանէն ուղղակի էլ միմեանքի):

Ինչ է այս բոլոր ոգևորութեան պատճառը, ինչու համար է որ այստեղի նոյն իսկ քիւրդերը, թիւրքերը ուրախութիւն և ցանկութիւն կը յայտնեն Հայրիկի կաթողիկոսական համար:—Որովհետեւ Հայրիկ այն մարդաբան անձն է որ իր կրօնական և քաղաքական առաքելութիւններով իր ազգին սիրելի և օտարներին ալ համակրելի և պատկառելի եղած է: Քուրդերը չեն մոռնար թէ 1880-ի սարսափելի սովին ժամանակ,

կան վրէժխնդրութեան, որպէս բացարձակ եմ իմ նախորդ նամակներէ մէկին մէջ: Սակայն Վանի հայ ժողովուրդը աստիճան դայրացած լինելով «Նոր-Գարն»-ի հրատարակած զրպարտութիւնների դէմ, այսօր մեծ բազմութեամբ հրապարակային մի միջինգ գումարվեցաւ. Այդտեան Սանդիստեան վարժարանի պարտիզին մէջ ուր առեւտրախօսութիւններն եղան ընդդէմ «Նոր-Գարն»-ի այդ հրատարակութիւններին և ժողովրդէն մի քանիսն ալ, իբր յայտարար նշան իրենց զգացած զրուանքին, հրապարակով այրեցին այնտեղ «Նոր-Գարն»-ի թիւրքերը: Ժողովրդը արդար զարդոյթով այնչափ աստիճան էր որ շատ արհամարհական խօսքեր խօսեցան «Նոր-Գարն»-ի թիւրքացին և նրա խմբագրութեան դէմ որ այդ տեսակ անմիտ և յայտնի հակապատմութիւններով կը հիւրընկալէ իր թերթի մէջ:

Չանցրեալ ծածկվեց զոյններով վրձնները թափվեցին գետին, և նայելի է թիւրքի վրա, նա արդէն վերջացել էր և վերջացած էր շատ լաւ. Տարաւոր կտաւ վրա կանգնած էր, ինչպէս կենդանի:

Վերջացաւ և դասը: Կենդանի նկարը ցած իջաւ. արդի վրայից և հազնվեց, բոլորը աղմկելով ժողովեցին իրանց պատկանելի իրերը, սկսան խօսակցել միմեանց հետ, մօտենալով ինձ սկսան գովել նկարը:

—Մեղաւ, մեղաւ... լաւագոյն է թիւրքն է, ասում էին ոմանք, իսկ մնացեալները լաւած էին, նկարիչները չեն սիրում գովել մէկ մէկու:

III.

Գ Ե Ղ Օ Լ

Կարծես իմ ընկեր ուսանողները ինձ յարգում են. ի հարկէ այդ բանին օգնում է նրանց տարբեր հետ իմ ունեցած բաւականաչափ տարբեր, ամբողջ ճանաչանում միայն Վօլսիին է ինձանից տարբերով մեծ: Արուեստը զարմանալի ձգողական գործիւն ունի: Վօլսիին պաշտօնը թողած օֆիցեր է, քառասուն և հինգ տարեկան մէկ մարդ, բոլորովին սպիտակացած գլխով, այդ հասակում մօտեւ ճանաչան և նորից սկսել սովորել, դրա համար առանձին քաջութիւն պէտք է ունենայ մարդ: Բայց նա կամակորովութեամբ աշխատում է, ամառը առաւօտից մինչև երեկոյ է թիւրքներ և նկարում ամեն եղանակի ժամանակ և այդ ամենը անում է նա ինչպիսի եռանդով և տոկոսու-

մինչդեռ թիւրք կառավարութիւնէն դրէթէ ոչինչ օգնութիւն չէր լինել իրենց, Հայրիկ կը ինամէր նաև Հայաստանի այդ օտարակործ դաւաճները: Տեղական քուրդերէն որ ցեղապետի մօտ որ երթաւ, իմանայ թէ դուք Հայրիկի մարդերէն էք, մեծ պատիւներ կանէ ձեզ, այդ աստիճան ժողովրդականութիւն և ազդեցութիւն ունեցած է Հայրիկի անունը այստեղի թիւրքերի և քիւրդերի մէջ անգամ Այս ողնարութիւն Վանի մէջ չէ միայն որ կը տիրէ: Մեր ոտքացած տեղեկութիւններն համաձայն Հայաստանի ամենին նշանաւոր քաղաքներին մէջ, խրդուած, Մուշ, Բաղէշ և այլն, համակրական շարժումներ եղած են ի նպաստ Հայրիկի կաթողիկոսութեան: Բնական է այդ ուրովհետեւ հարստահարուած և ամեն կողմէ ճնշուած տաճկահայաստանցի կը ցանկայ տեսնել ընդհանուր հայոց կաթողիկոսական բարձր արժանիք վրայ իր վիշաւերն ակնատես, իր խորին վերքեր մօտէն գննած, իրեն ցատկից և արտասուակից եղած և իր դառն վիճակի և տեղական պահանջներին լաւ ճանաչող մի անձ: Բնական է իրեն համար ցանկալ ընդհանուրական կաթողիկոս տեսնել մի այնպիսի անձ որ 1878-ին Հայաստանի կողմէն պատգամաւորութեամբ Եւրոպայի մէջ կը թափառէր մեծ տեղութիւնների կարէնէններ խեղճ Հայաստանցիներին համար, մինչդեռ Գեորգի Վ. Վեհ. կաթողիկոսը իր բարձր արժանիք վրային անտարբեր կը նայէր հայկական խնդրին և ոչ իսկ մի արձագանք կը տար թշուառ Հայաստանցիների արդարական: Գեորգիութիւն մի մեծ համար որ վերջին ժամանակներ կաթողիկոս ընտրուած Տաճկաստանցի երկու արքեպիսկոպոսներն ալ (Վեհ. Մատթէոս և Վեհ. Գեորգ հոգեւոր կաթողիկոսները) Տաճկահայաստանի մէջ ոչ մի փոքր պաշտօն անգամ վարած, Տաճկահայաստանի երեսն անգամ չը տեսած անձեր էին, թէ և Տաճկահայաստանը էլ միմեանքի թեմերի մեծամասնութիւնը կը կողմէ: Գահէ այս անգամ Ռուսաստանի հայրիկ լինեց զուէրներ տալին մի այնպիսի անձի որ տաճկաստանցիներին վիճակին անձամբ և լաւ ծանօթ է: Թերևս ընդհանրական հայրապետութեան գահին բարձրութիւնէն իր ձեռք երկնցնելով, վերականգնել նա մեզ մեր բարոյապէս ինկած այս թշուառ վիճակէ:

Հրամա

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պօլսից «Times» լրագրին հաղորդում են, որ Կ. Պօլսի առաջ դեպքան Նէլլիօլի ճանապարհորդութիւնը դէպի Պալեստին և Սիրիա չի կայանայ: Այդ յանկարծակի որոշումը վերագրում են գործերի ծանր դրութեանը Արեւելեան Ռումէլիայում, որը անհրաժեշտ է դարձնում Ռուսաստանի ներկայացուցիչ ներկայութիւնը թիւրքաբնակում:

—Հիւսիսային գործակալութեանը Լէպլեզից հեռագրում են ապրիլի 30-ին. «Այստեղ սկսվեց

կրաչէվսկու և նրա համախոհների գործի քննութիւնը: Կարգացվեցաւ մեղադրական ճառը, որի մէջ ասված է, թէ մեղադրեալները դաւաճանութիւն գործեցին, տարով Ֆրանսիային երկու և Աւստրիային մի դաղտնի տեղեկութիւն. Ֆրանսիային տեղեկութիւններ տալով մէջ մասնակցում էին Կրաչէվսկին և Գէնաշը, իսկ Աւստրիային տեղեկութիւն տալով մէջ կառավարում է միայն Գէնաշը: Մեղադրական գործի մէջ գտնվում են Գէնաշի 23 նամակները Ազգերի հասցէին, Ազգերի եօթ նամակները Գէնաշի հասցէին և Կրաչէվսկու վեց նամակը Ազգերի հասցէին:

—Լէպլեզից լրագրներին հեռագրում են ապրիլի 30-ին. «Այսօր առեցին իրանց ցուցումները Գէնաշ, Կրաչէվսկի, չորս վիշաւեր և չորս եկուպէրներ: Թէպէտ և Կրաչէվսկու առողջութիւնը խանգարված է, բայց նա պահպանում է արտաքին հանգստութիւն: Ի միջի այլոց Կրաչէվսկի յայտնեց, որ ինքն չարունակում էր զինուորական թղթակցութիւնը, անձամբ ամենին չը հետաքրքրվելով նրանով, այլ բացառապէս ներթական օգնութիւն հասցնելու նպատակով իր բարեկամ, լեհացի յայտնի բանաստեղծ Բոգդան Չալեանին, որը ընակվում է Փարիզում և յանձնում էր նախնիները Ֆրանսիական լրագրներին: Ապա, պետական պրօկուրոր յայտնեց, որ իշխան Բիւմարից մի նամակ է ստացված, որը վերաբերում է դատավարութեանը: Այդ տեղեկութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց բոլոր ներկայ եղողների վրա: Իր ճառի վերջաբանութեան մէջ պրօկուրորը առաջարկեց մեղադրված Կրաչէվսկուն և ներթակել աւելի թիւրք պատժի, այն է, երեք ամսից մինչև երկու տարի բանաւարութեանը: Գատաստանական նիստը ընդմիջվեցաւ ճաշից յետոյ 4 ժամին: Մայր Պէրտէսի հարցաքննութիւնը կատարվեցաւ դռնափակ:

—«Journal de St. Petersburg» լրագրի մէջ կարդում ենք, Կ. Պօլսից ստացված մի հեռագիր յայտնում է մեզ, որ սովորական Արեւելեան—Ռումէլիայի գնեւերալ—նախագահական նշանակեց պ. Կրէստովիչին հինգ տարի ժամանակով: Մի քանի շաբաթ առաջ մենք բացատրեցինք այն պատճառները, որոնց հիման վրա ռուսաց կայսերական կառավարութիւնը չէր կարող համաձայնվել, որ այդ նշանաւոր պաշտօնը Ալեքս-Գալային մնար, որի լիազօրութիւնների ժամանակամիջոցը նորերումս լրացաւ: Մի քանի օտար լրագրները ըսկեցին գուշակութիւններ անել, թէ այդ գործի պատճառով մեծ զօտարութիւններ կ'առաջանայ Սակայն ոչինչ չը պատահեցաւ, և պ. Կրէստովիչ, որը Արեւելեան—Ռումէլիայի կառավարութեան գլխաւոր քարտուղարի պաշտօնն էր կատարում և այս րօպէիս ևս ժամանակաւորապէս վարում է Արեւելեան Ռումէլիայի նախագահատի պաշտօնը, երեւի կը հաստատուի բոլոր պետութիւնների համաձայնութեամբ:

Խմբագիր-հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

դրանք, որ չեն կարողանում կատարեալ բաւականութիւն գտնել արուեստի մէջ. նրանք չեն կարողանում հասկանալ, որ ոչինչ այնպէս չէ վստահեցնում մարդու, ինչպէս արուեստը:

Նրէկ վերջացրի նկարը և ի տես դրի, իսկ այսօր հարցնում էին գին մասին, 300 բուրգը պակասով չեմ տալ. 250 տոնելին արդէն, ես այն կարծիքին եմ, որ ոչ մի ժամանակ հարկաւոր չէ պակասեցնել նշանակած գնից. այդ բանը աւելցնում է մարդու յարգանքը, իսկ այժմ մասնաւոր չեմ գիշանի, որովհետեւ հասնական է որ կը վաճառվի նկարի ընթացիկ և հաճողական է—ձեռք, արեւի մուտքը, սնացած ծառերի բույները նկարի առաջին կարգում տեսնվում են խիստ կերպով: Այդպէս է նկարում Կ. Լէպլեզի վաճառվում են նրա այդ նկարները. միմիայն այս ձեռք ասում են, որ 20,000 բուրգի վաստակեց, վատ չէ, այդ փողով կարելի է ապրել. չեմ հասկանում թէ ինչպէս ոմանք նկարիչները աղքատութիւն են քաշում. ինչ կատար Կ. լի մասին. նրա մօտ մէկ կտոր կտաւ իրող չէ կորչում, բոլորը ևս վաճառվում են, հարկաւոր է միայն ուղիղ վերաբերվել դէպի գործը. քանի որ դու նկարում ես, դու նկարիչ ես, ստեղծող ես, հէնց որ նկարը վերջացած է—գուշակ ես և որքան յաջող կարողանաս գործը առաջ տանել՝ այնքան աւելի լաւ է. հասարակութիւնը նոյնպէս ևս յաճախ աշխատում է մեզ խաբել:

(Կը շարունակվի)

